

IZ ISTORIJE KRIVIČNIH NAUKA

О УБИСТВУ

С ПОГЛЕДОМ НА РЕФОРМУ НАШЕГ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА

НАПИСАО

ДР. М. МИЉКОВИЋ

БЕОГРАД

Штампарија Раденка Раденковића и Комп.,
Делиска ул. бр. 1.
1909.

О УБИСТВУ*

Од свих злочиних дела, убиство се сматра као једно од најтежих. Њиме се одузима човеку живот, а то је једно највеће и уједно ненакнадимо добро. Није, дакле, никакво чудо, што се овоме деликту и од стране теоретичара и од стране законодавстава поклања нарочита пажња.

Има и данас још доста спорних питања, која се односе на овај деликат, те неће бити с горега, да их овом расправом обухватимо и претресемо. Ми ово нећемо учинити у чисто теоријском циљу, већ и с обзиром на савремену реформу кривичног законодавства, пред којом се и ми у велико налазимо.

I. ОДЕЉАК

A. ПОЈАМ УБИСТВА.

1. Објективни карактерни знаци убиства.

Кривично право ограничава појам убиства само на човека, т.ј. на биће, које ми називамо човеком у ширем смислу те речи. Уништавање плода у материној утроби, из кога има да постане живо биће – човек – кривично право не сматра као убиство, већ ово третира као засебну кривицу – побачај.

Али већ и код овога питања наилази се на једну тешкоћу, а та је: гди лежи граница за разликовање уништаја плода од убиства, т.ј. када ће се сматрати да је од плода у материној утроби постало засебно биће?

---

* стр. 3–17.

Мишљења су у овом погледу подељена, али ми држимо да би, у интересу избегавања могућих компликација код овога питања, требало усвојити гледиште, да са изласком целокупног тела детињег из утробе настаје његов самостални живот или биће.

Ово мишљење је заступљено у енглеско-америчкој литератури. Лист у својој расправи „Tötung und Lebensgefährdung“ у Vergl. Darstellung d. deutschen und ausländ. Strafrechts цитира енгл. пројекат од 1879. који овако регулише ово питање: „Дете постаје човечје биће, када живо изиђе из тела материног, дисало оно или не, имало оно независан (засебан) крвоток или не, била његова постељица одвојена или не; и убиство се сматра као убиство човека, ако дете после рођења умре услед повреда, које су нанете пре, за време или после порођаја“.

Ми држимо, да је теоријско решење овога питања на овај начин најбоље изведено. Јер у тренутку порођајног акта плод се има сматрати као засебно биће, чим се одвоји од материног тела. Сва остала суптилна разликовања, као: да ли је дете дисало, да ли је било способно за живот и т.д., излишна су, јер само стварају тешкоће, а међутим је и у науци постало опште мишљење: да се за појам убиства не тражи и способност за живот онога, према коме је убиство извршено.

Слажемо се потпуно са мишљењем Листовим у томе, да нема потребе да се законодавац каквом дефиницијом ставља на гледиште које год теорије. Законодавац мора тежити једино да резултате теоријских разлагања и претресања примени тако на практичан живот, да се од те примене заиста види и каква корист. Практичан резултат оваквог посматрања био би тај, да законодавац при одређивању максимума и минимума за убиство и побачај одреди такве границе, да се казне тако додирују, као што се и убиство детета и побачај блиско додирују.

Но не бисмо ни у ком случају могли усвојити Листов предлог о кажњењу и побачаја из нехата. Мати под бременим морала би вечито живети у великом страху, који нити би био оправдан, нити би водио циљу који се жели. На против, матере би услед страха од казни, избегавале зачеће на све могуће начине.

Што се тиче способности за живот убијенога, поменули смо, да је ту постигнуто опште мишљење, да она не утиче на објективни карактерни знак убиства. На овакво решење утицала је бојазан, да се у практичној примени не наиђе на велике и несавладљиве тешкоће при доказивању, да ли је убијени имао и у којој мери способности за живот. А сем тога може се поставити и једно генерално питање: ко даје права другоме да оцењује нечију способност за живот?

Са ових разлога држимо, да би законодавац погрешно ако би ово оцењивање способности за живот убијенога унео у карактерне знаке самога дела. А када се у конкретном случају баш докаже несумњиво да је убијени био неспособан за живот, онда у том случају остаје судији право, да при одмеравању казне силази до минимума прописаног за убиство.

Дакле, из свега изложенога изилази, да је објективни карактерни знак код убиства *смрт* *каквог човека, произведена радњом учиниоцевог*. Тражи се, дакле, да је услед нечије радње произашла смрт једнога човека.

Али одмах наступа питање: какву дефиницију треба законодавац да постави о делу убиства? Законодавства на ово дају различан одговор.

Наш законодавац, по угледу на извесна старија партикуларна немачка законодавства, упустио се и у оцену каузалитета. Тако он у § 154. опредељује:

„Под убиством разуме се свако недозвољено дело, чрез које какав човек живот изгуби, не сматрајући на начин и средства, којима је то учињено“.

А у § 154. а. Који је додат законом о измени и допуни од 17 јуна 1861. законодавац се тачно опредељује у погледу каузалитета на овај начин:

„При решавању вопроса о убиству, неће се на то гледати, да ли би смрт отклоњена бити могла, да се благовремено с нужном помоћи притекло, или да повређени не би умро, да је јачег телеснег састава био, или да се није повређење под неким извесним опстојателствима догодило, која су томе принела да повређени умре“.

Ова одредба је донета потпуно по угледу на стари и пруски крив. законик и то према § 185. Међутим садањи немачки крив. зак. није сматрао за потребно да овакву одредбу донесе.

Аустријски крив. зак. у § 134. проширује појам каузалитета код убиства још јаче. Његова одредба у преводу овако гласи:

„Ко противу каквог човека, у намери да га убије, тако нешто учини, из чега произађе смрт тога или каквог другог човека, биће крив за злочин убиства, па ма успех (убиство) наступио услед личних особина повређенога или услед случајних околности, под којима је радња извршена, или услед других узрока, који су случајно придошли, само ако је овим последњима сама предузета радња дала повода“.

Борба научара у питању о каузалитету није ни данас још сасвим завршена. И ако се у овој расправи не можемо упуштати потанко у све детаље овога тешког и суптилнога питања, ми ћемо га се ипак дотаћи у толико, колико је потребно ради објашњења дефиниције о убиству.

Нема сумње, да се код злочина убиства питање о каузалитету понајјаче истиче, и научари су своје теорије о каузалитету развијали поглавито с обзиром на овај деликат.

Пре но што би исказали своје мишљење о томе, да ли је потребно, да законодавац своје гледиште о каузалитету унесе у саму дефиницију злочина о убиству, или би ово питање требало оставити да се обухвати једном одредбом у општем делу, нека нам је дозвољено, да у најкраћим потезима изнесемо овде: која мишљења о каузалитету у опште данас у науци постоје.

По мишљењу једних научара којима на челу стоји *Бури* (Kausalität, Kausalität und ihre strafrechtl. Beziehungen), за постигнуће извесне промене у спољном свету потребни су многи и разни услови па да се то постигне. Приписивати једним условима већу важност од других, по мишљењу *Буријевом* недозвољено је, јер су у објективном смислу сви услови подједнако важни, јер ако би само један од њих недостајао, успех би остао. Овога су мишљења и проф. *Ламаш* (в. *Handlung und Erfolg*, *Grünhuts Zeitschrift*, IX) и проф. *Јанка* (*Lehrb.* § 39.).

Неки научари опет заступају гледиште, да међу условима за постигнуће извесне промене у спољном свету, треба као узрок сматрати ону радњу, која тим условима даје пресудну важност за успех. Овог је мишљења *Биндині* (*Normen I. и II.*), а нарочито га јаче истиче *Биркмајер* (*Ursachenbegriff und Kausalzusammenhang im Strafrecht*), који под узроком подразумева *услов од највећеј дејствија* (*wirksamste Bedingung*).

По теорији *Баровој* као узрок извесној промени има се сматрати онај *услов, који обичан њок ствари у човечјем животију мења*. (в. *Lehre v. Kausalzusammenhänge*).

Најзад у новије време много се истиче т. зв. *адекватна узрочност* за разлику од случајне. По овој теорији предузета радња треба да је у опште *њодобна* била да произведе последицу или промену, која се догодила. Ово мишљење заступају *Крис* и *Меркел*, који вели, да кривично право води рачуна само о оним условима, којима ис-

куство придаје *ојшћу важносћ*. (види Merkel, Lehrbuch). Има још и других научара, који заступају исто гледиште са сличним разлозима.

Ми смо изнели у кратким потезима разна мишљења о каузалности у том циљу, да би што боље истакнули не само важност овога питања, већ и несугласицу, која међу научарима и дан данас постоји у том погледу.

Напоменули смо већ раније, да се ми питања о каузалности дотичемо у овој расправи само у толико, у колико се оно односи на деликат, који смо за тему узели. Иначе је ово питање по себи од таквог замахаја и обима у кривичном праву, да се о њему може написати расправа од знатнијег обима.

Да би могли о овоме питању исказати и своје мишљење, ми ћемо навести и који практичан пример и подврћи га анализи.

А нападне на *Б* да га убије, али га и не повреди, јер се овај спасе бегством. Али *Б* услед тога пропусти воз, којим је требао да отпутује и отпутује једним доцнијим возом. Овај се воз судари с другим возом и *Б* погине. Настаје питање: да ли је напад од стране *А* каузалан у смрти *Б*, који је погинуо услед судара воза. Да је *Б* отпутовао ранијим возом, он не би погинуо, али он је тај воз пропустио услед напада, од *А*. Радња од стране *А* према *Б* свакако је каузална, али је питање: хоће ли *А* бити крив за убиство, или за покушај убиства? – По теорији Буријевој изгледа да би *А* био кривично одговоран за убиство, јер је његова радња узрок одоцњењу воза од стране *Б* и т. д. Али кривично право, као наука, која има примене у практичном животу, мора тражити радњу, која је ближи или најближи узрок смрти *Б*, а тај је судар воза. Са гледишта философске спекулације идући са узрока на узрок дошло би се до тога, да је крајњи узрок смрти *Б* напад од стране *А*. Али правна наука тражи ближи или најближи узрок смрти, и у овом случају налази га у судару воза. Но *А* при свем томе не би био сасвим ослобођен кривичне одговорности, јер у његовом нападу на *Б* стоји покушај убиства. Овако мисли проф. Ламаш (в. Grundr. d. Strafrechts § 10).

Сада је ред да видимо, како би се овај случај, који наведосмо, расправио према осталим мишљењима о каузалности.

По мишљењу Биндинговом и Биркмајеровом требало би тражити, који је услов од пресудне важности, или по Биркмајеру од највећег дејства. И ту баш противници и наводе, да је то најтеже одредити. Да ли је у наведеном случају важнији напад, или судар воза? – Да није било напада, *Б* не би одоцнио од воза, не би, дакле, погинуо. А да није било судара воза, *Б* такође не би погинуо. Према овој другој теорији тешко је у опште одредити претежност и већу важност услова.

По теорији Баровој тешко би такође било одредити у конкретном случају који је то услов, који обични ток ствари мења. Напад од стране *А* променио је ток ствари тиме, што *Б* није отпутовао ранијим возом, у коме не би погинуо, а судар воза промену је такође ток ствари, јер је *Б* у место да стигне куда је желео, погинуо.

По адекватној теорији такође је немогуће наћи критеријум за праву узрочност, јер у наведеном случају и напад од стране *А* и судар воза били су подобни да произведу смрт код *Б*, и једном и другом факту, по себи, морала би се приписати иста важност.

Према наведеноме ми смо мишљења, да је прво мишљење, коме стоји на челу Бури, најтачније. Оно најмање наилази на тешкоћу код питања о саучешћу.

Узмимо сада случај, да *А* повреди *Б* и овај лечећи се у болници добије заразну болест, од које умре. И у овом случају повреда, коју је *А* нанео *Б* каузална је, ма да је зараза случајно наступила у болници, јер да *Б* није повређен од стране *А*, он не би ни отишао у болницу. Према томе не може се давати никаква превага ни једном од услова, који су допринели смрти, јер у овом случају може играти важну улогу и телесни састав повређенога.

У прво наведеном случају А би био кривично одговоран само за покушај убиства, јер је каузална веза – напад и спасење бегством – прекинута засебним догађајем, сударом воза. А у овом другом примеру нема овог прекида каузалне везе, јер повреда је већ ту, као последица радње напада, а зараза наступа као нешто акцесорно. Ово придолажење услова за смрт не искључује каузалност, која је произведена повредом. Свакојачко између првог и другог случаја и ако постоји велика сличност, ипак има суптилне разлике.

Држимо да је излишно доказивати, да је и у овом другом случају немогуће и нецелисходно правити разлику између појединих услова за постигнуће успеха у дотичном делу.

Вратимо се сада постављеном питању: да ли законодавац треба у дефиницију о убиству да унесе и своје гледиште о каузалности, као што су то чинила старија законодавства?

Пре но што би дали одговор на ово питање држимо да ће бити корисно, да бацимо један поглед на модерно упоредно законодавство.

Поменули смо већ, да је садањи немачки крив. зак. одступио од старог пруског и у § 211 просто одређује: „*Wer vorsätzlich einen Menschen tötet*“ и т. д. („Ко намерно убије човека“).

Швајцарски пројекат од 1903. у чл. 60. стоји на истом гледишту. И тамо стоји: „Ко човека намерно убије“ и т.д.

Међутим норв. крив. законик, и ако један од модерних и новијег порекла – 1902. г. – унео је у дефиницију о убиству и појам о каузалности, јер се у § 233. одређује: „*Ко ироузрокује нечију смрт, или при томе суделује*“ итд.

Италијански крив. зак. у чл. 364. такође вели: „Ко, у намери за убиство, проузрокује нечију смрт“ итд. (*Chiunque a fine di uccidere cagiona la morte di alcuno*“ etc.).

Руски крив. зак. од 1903. у § 453. и осталима, који говоре о убиству употребљује израз „ко убије“.

Јапански крив. зак. од 1907. у § 199. опредељује: „Ко човека убије“ итд. А исто тако и у осталим одредбама, које говоре о убиству употребљује израз „ко убије“.

У старијем законодавству, као што смо видели, био је појам о каузалности уношен у дефиницију о убиству, док међутим најновије кривично законодавство сматра као довољан израз „ко убије“, јер он обухвата и непосредну радњу убиства и проузроковање смрти.

Од најновијих законодавстава норвешки крив. зак. чини изузетак у овом погледу, без икаква оправдана разлога, наводећи уједно, да се и саучешће исто тако казни. Ово је, међутим, требало обухватити одредбом на своме месту у општем делу.

По свој прилици, да ће и нови пројекти немачког а и аустр. крив. зак. усвојити ово новије гледиште, јер је оно и у теорији потпуно овладао.

Како питање о каузалитету није једино у вези са деликтом убиства, већ оно долази у обзир и код других кривичних дела и ако не у толикој мери, природно је, да га законодавац не може обићи. С тога потпуно делимо Листово мишљење, изнето у *Vergl. Darstell. d. deutschen und ausl. Strafrechts, Besond. Teil, V. Bd.*, да законодавац треба да изложи своје гледиште о каузалитету у општем делу кривич. законика. Ово тиме пре, што је питање о каузалитету у вези и с питањем о саучешћу, које такође припада питањима, која третира општи део кривичног законика, као принципијелна.

Разуме се, друго је питање: какво ће гледиште законодавац заузети у питању о каузалитету. Ми смо већ напред нагласили, да ово питање није у науци још дефини-

тивно решено. Али ипак може се тврдити, да је мишљење Бурријево и данас још доминирајуће. По тој теорији појам каузалитета је шири но по осталима, и ми баш с тога и држимо, да је оно и повољније ради заштите општих права и интереса од повреде. У осталом законодавац се увек мора држати целисходности, а према новијим теоријама, које још нису успеле да задобију мишљења већине научара, мора се држати скептички.

Италијански кривич. зак., који је у чл. 364. унео појам каузалитета у саму дефиницију о убиству, био је у неколико недоследан, јер је у чл. 367. и 368. хтео да ограничи или управо сузи појам каузалности прописујући нешто блажу казну ако смрт не би наступила без наступања извесних услова или узрока, који окривљеноме нису били познати итд. Овим је законодавац очигледно дошао у опреку са чл. 364.

У осталом морамо напоменути, да се у француској правној литератури опажа тежња, да се сузи појам каузалитета, што никако не би био прогрес у правној науци. Али о томе опширније другом приликом у нарочитој расправи.

2. Субјективни карактерни знаци убиства.

Субјективна страна убиства обухвата доста тешко и компликовано питање о кривичној одговорности. И када је реч о субјективним карактерним знацима код убиства, онда се под тим разумеју *dolus* и *culpa*.

Ни о једном питању није може бити толико писано, колико о овоме, јер ни једно није важније од њега. Питање о кривичној одговорности, у разним својим облицима и нијансама, увек ће занимати криминалисте. Нас у овој расправи интересује питање о кривичној одговорности код убиства, у колико се оно односи на успех или последицу. Дакле, *dolus* и *culpa* биће предмет говора, а нарочито с гледишта позитивног законодавства.

Кривична одговорност учиниоца кривичнога дела цени се поглавито према томе, да ли је његова радња, у позитивном или негативном смислу, била управљена на последицу, која је законом као кривично дело забрањена. Позитивно право усвојило је два облика кривичне одговорности: *dolus* и *culpa*.

Под *dolus*-ом разуме се радња учиниоцева – било позитивна или негативна – управљена на такав ефекат, који се по крив. зак. сматра као кривично дело. А *culpa* постоји онда, ако учинилац није избегао последицу, а могао ју је и требао избећи, да је обратио довољну пажњу.

Држимо да је излишно, да на овоме месту понављамо познату препирку о разним врстама *dolus*-а, која би нас одвела ван наше теме. Али ипак морамо напоменути, да се у немачкој правној литератури *dolus* по себи двојако схвата.

По једној теорији, – „*Vorstellungstheorie*“ – *dolus* се сматра као *ипредвиђање* противправног ефекта, који се позитивном или негативном радњом постигава.

А по другој теорији, названој „*Willenstheorie*“ под *dolus*-ом се подразумева радња, којом се жели или хоће да постигне противправни ефекат.

Одмах већ на први поглед морамо констатовати, да је у схватању *dolus*-а ових двеју теорија огромна разлика. Према првој теорији, којој на челу стоје *Лист* и *Франк*, довољно је само да учинилац дела предвиди, да из његове радње може произићи кривично дело. Док, међутим, по другој теорији, коју заступају *Фишер*, *Мајер*, *Ламаш* и др., учинилац дела треба да је заиста хтео или желео забрањени ефекат или кривично дело.

Ово принципијелно разликовање у схватању *dolus*-а није више само теоријско разлагање, које би се оснивало на апстракцијама, већ је оно од необичног практичног значаја.

Да би могли и сами образложити мишљење, које нам се као коректније чини, морамо најпре видети: да ли се и у колико *culpa* додирује с *dolus*-ом.

Свакојако је и код *dolus*-а и код *culpa*-е радња, из које кривично дело произилази, предузета вољно или хотично. Али код *culpa*-е се у опште узима, да ефекат – кривично дело – није учинилац предвидео, али га је могао и требао предвидети, да је обратио довољну пажњу, или у опште пажњу, коју је сваки дужан обраћати. Међутим код *dolus*-а, по првој теорији, довољно је, да је учинилац предвидео, да ће из његове радње произићи кривично дело. Дакле, као што се види, *culpa* и *dolus* се блиско додирују или граниче. Разлика између прве и друге теорије поглавито је у томе, што се по првој теорији не тражи уједно и доказ о томе, да је учинилац предузетом радњом имао баш и намеру да постигне ефекат, који представља кривично дело, већ је довољно да је само предвидео могућност таквог ефекта. Узмимо један пример. Сопственик каквог старог брода, који путује преко океана зна поуздано, да тај брод не може издржати велики пут и да мора потонути. Али њему је стало да од превоза извуче још користи и пусти брод у саобраћај, те се путници подаве. Он је имао намеру, или управо хтео да се користи још једном својим бродом, а није директно желео смрт путника. Па ипак с тога, што је предвидео смрт путника, мора му се његовој радњи приписати *dolus*.

Многи још праве разлику, да ли је учинилац дела последицу као поуздано предвидео – *dolus directus*, или је само последицу сматрао као могућу – *dolus eventualis*. Са овим последњим разликовањем нису сви научари сагласни, јер са практичног гледишта ова разлика је неумесна. Да ли неко са поузданошћу очекује, да из његове радње произађе кривично дело, или он држи, да оно може произићи, то ствар ни у колико не мења.

Питање је сада само, које је схватање *dolus*-а тачније, да ли прво, које се задовољава само предвиђењем последице кривичног дела, или друго, по коме се тражи, да је учинилац и желео да се онај забрањени ефекат постигне.

И ако у ствари изгледа, да се обе ове теорије препиру узалуд, ипак од схватања њиховог произлазе разне практичне последице. У примеру који смо навели, то се најбоље да видети. Сопственик старог и трошног брода не жели смрт путника на његовом броду, и ако је предвиђа. Његова је жеља да заради још новаца помоћу свога брода и он само акцептира и смрт путника, кад већ не иде друкчије. Међутим, по другој теорији потребно је, да је он својом радњом ишао на то, да се путници подаве, дакле, да је желео њихову смрт. Да се брод није потопио, он би опет дошао до новаца, а путници би остали живи и здрави.

Практична разлика је између прве и друге теорије лежи у доказивању намере или циља, коме је радња учиниочева била управљена. Прва, као новија теорија, хоће да избегне доказивање тога циља, јер оно може одвести или до немогућности тога доказивања или до апсурдности.

Представници ове друге теорије увиђају и сами тешкоћу овог доказивања, па веле, да у самом предвиђању дотичног успеха или последице још нема *dolus*-а, већ да томе мора придоћи и дотична жеља, и онда тек постоји *dolus* (в. Ламаш, Grundr. d. Strafr. § 9). Али ето баш у примеру, који смо навели, не лежи *dolus* у жељи, да се сопственик брода користи путовањем његовога брода, већ у предвиђању смрти путника, на коју он пристаје.

Према свему реченом излази да је т. зв. „Vorstellungstheorie“ и тачнија и практичнија.

Пошто смо у кратко изложили разлику између ове две теорије о *dolus*-у, дужност нам је да се дотакнемо још једног питања о *dolus*-у, а то је т. зв. *dolus indirectus*-а.

Према старијој доктрини прављена је разлика између *dolus-a directus-a*, код кога је намера била управљена на извесну последицу, рецимо убиство, и *dolus-a indirectus-a*, кад је из предузете радње проишло нешто више, но што се желело. На пр. неко има намеру да кога повреди, па отуда проишаје смрт. На овом старом гледишту стоји и данас аустр. крив. зак., чија одредба § 140. гласи: „Ако радња услед које какав човек изгуби живот, буде предузета не у намери, да се он убије, већ у каквој другој непријатељској намери, онда је то злочин убиства“. Поред ове одредбе налази се у аустр. крив. зак. и једна општа одредба у § 1. која говори о *dolus-y* (*böser Vorsatz*), и у којој се сасвим јасно опредељује, да ће се *dolus* учиниоцу у кривицу приписати не само ако је он намеравао оно зло, које је са злочином скопчано, већ и онда, ако је у каквој другој злој намери нешто предузето или пропуштено, откуда зло, које је отуда проишло, у опште проишљази или лако проишаћи може.

Ову врсту убиства из § 140. аустр. законодавац назива *Todtschlag*, за разлику од *Mord-a*, где је убиство намерно.

Може се казати, да научари једногласно одбацују *dolus indirectus*. Правилно је, да нико не одговара за већу последицу, но што је желео, или но што је предвиђао. Међутим код *dolus-a indirectus-a* законодавац аустр. изреком каже, да ће учинилац одговорати за убиство, и ако он није својом радњом намеравао убити човека.

Сличну одредбу налазимо и у чл. 368. итал. крив. зак. чији први одељак гласи: „Ко радњама, управљеним на повреду тела, проузрокује нечију смрт, казниће се“ итд.

Ова одредба је ушла из старијег италијанског законодавства (сардинског и тосканског крив. зак.) и она представља т. зв. *omicidio preterintenzionale*, т. ј. случај, када учинилац није предвидео, да из његове радње може проићи смрт.

И у италијанској и аустр. правној литератури изазвале су ове одредбе велику научну дискусију. Докле једни у овоме случају налазе *dolus indirectus*, други га називају *omicidio preterintenzionale*.

Не мења ствар ни у колико како ће се овај случај назвати, јер остаје несумњиво, да је убрајање повреде тела, услед које наступа смрт, међу случајеве убиства противно и садашњем стању науке и самој целисходности.

Садањи немач. крив. законик одбацио је т. зв. *dolus indirectus* јер случај смрти, произведене услед повреде тела третира као квалификовану повреду, која се строже казни (§ 226. кр. зак.).

Интересантно је напоменути, да је и француски *code penal* нашао се побуђен, да у чл. 309. одељ. 4. учини допуну законом од 28. априла 1832., који гласи: „Ако су повреде или ране нанете хотимично, али без намере за убиство, ипак ово проузроковале, кривац ће се казнити принудним радом на време“ (за разлику од доживотног).

Ова допуна законска ушла је у II. секц. прве главе *злочина и његовог учиниоца*, која секција говори о повредама које нису квалификоване као убиство, те је на тај начин законодавац изречно издвојио овај случај од случајева убиства, за које тражи намеру.

Са задовољством можемо констатовати да су и сва новија законодавства стала на ово модерније гледиште, одбацујући *dolus indirectus*. Тако руски крив. зак. од 1903. у §§ 467, 468. и 469. који говоре о повредама *веома тешкој, тешкој и лакој*, предвиђа и последицу смрти услед повреде и одређује нешто строжу казну од оне, која је за дотичну врсту повреде одређена.

Исто тако норв. крив. зак. од 22. маја 1902. у §§ 228., 229. и 231. предвиђа нарочито строжу казну за повреду, из које проишљаје смрт, не увршћујући ову кривицу у убиство.

Јапански крив. зак. од 23. апр. 1907. усвојио је такође ово модерно гледиште и у § 205. предвидео је повреду тела, који има за последицу смрт и казни као повреду са минимумом од две године робије.

Нацрт швајцар. крив. зак. од 1903. у чл. 71., 72. и 73. предвиђа такође, говорећи о повредама све три врсте, и смрт као последицу ових разних повреда, прописујући увек строжу казну на случај смрти, *ако је учинилац ову последицу могао као могућу предвидети*.

Као што се види, швајцарски нацрт одступа много више од осталих законодавстава у погледу кривичне одговорности за тежу последицу од оне, која је намеравана. Он прописује строжу казну од оне, која је предвиђена за дотичну врсту повреде, на случај смрти повређенога, само тада, ако је учинилац могао предвидети смрт као могућу последицу.

Овај случај не треба помешати са т. зв. *dolus-om eventualis-ом*, који многи научари и иначе одбацују. Јер *dolus-a* за убиство не може бити, када је намера била управљена на повреду тела.

Према теорији *Лефлеровој* (*Schuldformen des Strafr. I. 1895. и Die Körperverletzung у Vergl. Darstell. des deutschen und ausl. Strafr. Besond. Teil, Bd. V*) овде се узима у обзир т. зв. „*Wissentlichkeit*“, која се састоји у томе, ако учинилац зна, да из његове радње може наступити извесна последица са већом или мањом вероватноћом, па ипак предузима радњу, ризикујући последицу, услед злочиначке равнодушности. Дакле, овде имамо случај гди *A* повреди батином по глави *B*, услед које *B* умре. Према овој теорији имало би се оценити: да ли је *B*, с обзиром на своју физичку снагу и каквоћу багине могао знати да *B* може услед удара умрети.

Ова теорија *Лефлерова* слична је теорији *dolus-a eventualis-a*, али се ипак разликује у томе што се код *dolus-a eventualis-a* узима, да је учинилац пристао на последицу, коју је предвидео, а „*Wissentlichkeit*“ само претпоставља да је учинилац могао знати, да може наступити последица, коју он није желео, и надао се да неће ни наступити. Дакле, учинилац предвиђа могућност извесне опасности из његове радње, али је не узима озбиљно у обзир. Према томе, ова врста кривичне одговорности приближује се више нехату, који, према конкретном случају, може бити тежи или лакши.

Из свега наведенога изилази, да *dolus-у indirectus-у* нема више места у позитивном законодавству, а случај смрти, услед повреде тела, треба сматрати као повреду и казнити строже онако, као што то чине швајцарски нацрт и норв. крив. законик. Норвешки крив. зак. био је практичнији, што је у општем делу у § 43. донео одредбу, да када услед чије радње наступи последица, која није намерена, да ће тада бити примењена строжа казна само тада, ако је учинилац могао предвидети могућност такве последице, или ако је пропустио, да по могућности спречи ту последицу, пошто је на ту опасност упозорен. Ово неспречавање последица не би требало приписивати у тежу кривицу, јер је то потпуно засебна ствар од предвиђања опасности, која из радње може проићи, и то спречавање може у многим приликама и илузорно бити.

Пошто смо изложили у чему се састоји субјективна страна код злочина убиства, имали би још да се изјаснимо, да ли је потребно уносити у дефиницију о убиству и израз „намерно“ или „хотично“.

Према свему што смо ми до сада о злочину убиства казали, држимо да није потребно много доказивати, да су нарочито опредељивање намере или хотичности и т. п. непотребни карактерни знаци. Ово тим пре, што о убиству из нехата постоји у сваком законодавству нарочита одредба. Јапански крив. зак. који такође доноси нарочиту одредбу о убиству из нехата, не употребљује израз „намерно“ или „хотимице“ и

т. п. Али зато у § 38. јап. крив. зак. постоји одредба: „Радња, којој недостаје воља да се учини злочин, није кажњива; но ово не вреди, у колико закон нарочите одредбе прописује.“ Ово последње се односи на нехат.

И норв. крив. зак. у § 40. опредељује, да се неће казнити онај, који намерно није радио, изузев изричног наређења и несумњиве претпоставке, да и нехатна радња треба да се казни.

Руски крив. зак. задовољава се такође изразом „Ко убије човека.“ Али он има у општем делу у § 42. одредбу, која нормира кривичну одговорност и која гласи: „Кривична радња се неће учиниоцу урачунати у кривицу, ако је није предвидео или могао спречити.“ Слична одредби § 43. норв. крив. зак.

И ми смо мишљења, да се ово питање може регулисати једном општом одредбом, те да према томе не треба код дотичних одредаба у опште употребљавати изразе, који се односе на намеру или хотичност.